

تاب‌آوری در سکونتگاه‌های فقیرنشین

سولماز حسین‌یون^۱

چکیده

تاب‌آوری مفهومی است که همگام با توسعه پایدار، در رأس برنامه‌های بین‌المللی، کشوری و شهری تمام نقاط جهان قرار گرفته است. ضروری است بحث تاب‌آوری در کشور ایران، با تنوع زیستی، فرهنگی، قومی، اقلیمی، منابع و ویژگی‌های متنوع فراوان و تاریخ غنی و چالش‌های متنوع آن از دیدگاه‌های مختلف بررسی شوند. طرح این موضوع در گفتمان امروز توسعه در ایران ضرورت ویژه‌ای دارد، به ویژه بافت‌های آسیب‌پذیر از جمله سکونتگاه‌های غیررسمی که در کل جهان پدیده‌ای روبه‌رشد می‌باشد. سکونتگاه‌های غیررسمی بخش مهمی از عرصه‌های زندگی در جهان را تشکیل می‌دهند، به پیش‌بینی سازمان ملل متحد تا سال ۲۰۵۰ نیمی از جمعیت جهان در این نواحی زندگی خواهند کرد. مسایلی مانند جنگ‌های داخلی، خشکسالی، نابودی مزارع و جنگل‌ها و منابع طبیعی، تغییرات اقلیمی و سوانح طبیعی و مصنوعی، بر افزایش فقر و مهاجرت‌های ناشی از آن‌ها دامن زده و به تبع آن شکل‌گیری سکونتگاه‌های غیررسمی برای دسترسی به مسکن ارزان قیمت و شغل سرعت بیشتری یافته است. مدیران و متخصصان شهری با مسائل پیچیده‌ای روبرو هستند که ظرفیت‌سازی برای مقابله با آن‌ها موضوع تخصص تاب‌آوری است؛ یعنی عوامل شکل‌گیری و توسعه سکونتگاه‌های غیررسمی خود جزو چالش‌های تاب‌آوری هستند و از این رو هر دو زمینه وجوه مشترک فراوانی دارند.

خوشبختانه تحقق تاب‌آوری شهری، در اهداف باز آفرینی پایدار شهری در ایران، به عنوان یکی از اهداف چهارگانه ذکر شده است که چشم‌انداز مثبتی برای ارتقا این مهم به‌ویژه برای بافت‌های ناکارآمد ترسیم می‌کند، هرچند این گفتمان، باید فراتر از مواجهه با سوانح آبی مانند زلزله و سیل باشد. تاب‌آوری به موازات کاهش فقر شهری، ارتقا هویت و منزلت مکانی و حفاظت از ارزش‌ها و تحقق حکمروایی شهری از اهمیت زیادی برخوردار می‌باشد. چارچوب فکری تاب‌آوری در ساماندهی تغییرات و نیازهای پیش‌بینی نشده در شهرها به کار می‌آید. به نظر می‌رسد در زمان‌های تغییرات سریع و تحولاتی که چالش‌های جدید به سرعت در حال رخ نمودن است. ما بیش از پیش نیازمند دیدگاه‌های منعطفی در زمینه طرح‌ها و تصمیم‌گیری‌های شهری هستیم. به همین دلیل است که تاب‌آوری و انعطاف‌پذیری به بخش مهمی از ابزارهای تفکر در زمینه‌های توسعه در تمامی ابعاد از راهبردی و ملی گرفته تا سطح محلی و محلات تبدیل شده‌اند. حساسیت ویژه سکونتگاه‌های فقیرنشین به دلیل آسیب‌پذیری زیاد ساکنان و موقعیت ویژه سیاسی اجتماعی-اقتصادی آن‌ها در کشورها و نیز توسعه روزافزون آن‌ها نیاز به مطالعه و بررسی آن‌ها از دید تاب‌آوری را دوچندان می‌کند. این مقاله با هدف جلب توجه نقاط مشترک چالش‌های تاب‌آوری و سکونتگاه‌های غیررسمی و وجوه اشتراک آن‌ها به متخصصین و مدیران شهری تدوین شده است.

کلمات کلیدی

تاب‌آوری، سکونتگاه‌های غیررسمی، فقیرنشین، انعطاف‌پذیری